

Fecske András

Aki író akar lenni...

Az író legyen korifeus, azaz szószóló, vezéregyéniség, az irodalom jövőbe mutató ujjá – ilyen és ehhez hasonló tanácsokkal tömték tele a fejét, amikor első írását letette a szerkesztőség asztalára. Tudta ugyan, hogy meg kell magát különböztetnie más grafomán egyedektől, akik a művészet körül lebzselnek, mégis kiverte a verejték, ha ezt a szót meghallotta. Elég, ha csak literátor vagyok, mondta magában, és kapóra jött idős grafikus barátjának ars poeticája: „partvonalon kívül maradni, de megtenni mindazt, amit szív és lélek diktál, a többi nem a te dolgod”. Középkorú lett, mikorra szerzett már annyi tapasztalatot a tollcsatákban, hogy megbizonyosodjon róla, a korifeusi cím valóban nem jelent rangot. Valahonnan távolról, gyermekkorából hallani vélte apja öklendező szavait a „Főkorifeus”-ról, akit persze akkor még nem tudott beazonosítani, de hosszú évek kritikusi gyakorlata után messziről fölismerte már az egykori főember áporodott leheletű hagyatékának szószólóit.

Mert végül is kritikus lett, bár ebben a ráhúzott kényszerzubbonyban sem érezte jól magát. Kritikus! Milyen szó, milyen fogalom ez? Választott területét, a szépművészeteket faggatva egykor még rágódott a jelentésén ugyan, később azonban elunta a sok értelmetlen vitát a kritika viszonylagos objektivitásáról egy alapvetően szubjektív korban, ahol lényegében a művészet sem egyéb, mint poszt-főkorifeusi konc, melynek szellemi, valamint materiális javaival művész és hivatalnok egyaránt degeszre akar-

ja tömni a zsebét. Világosan látta ugyanis, hogy a (szép)művészet mint egyfajta önmegvalósító tevékenység praktikusán annyit tesz, hogy az egyik embernek tehetsége van, a másiknak meg pénze, és a műtárgy(?) pusztán csak azért jön létre, hogy ez a kettő biztonságosan helyet cserélhessen.

Bizony, dolgozott ő olyan helyen, ahol a művészet helyet cserélt a főnyciai mértékkel, még az átkosban, ahol a cég vezetője a Bizalmi Ember volt, s körülbelül annyit értett a művészet-hez, mint a Főkorifeus a ministrálás-hoz. Persze akkor még naiv, elhivatott íróbojtárként tolla becsületének megvédése érdekében nem átallotta keresztülhúzni a Bizalmi Ember számitásait, amit a cégnél minden rendes kereskedelmi zsűri szó nélkül lenyelt volna – mármint hogy birkagulyás mellett beszéljék meg a festmények árait, s ne a szakértő plénum előtt. Nem sokára a kapukon kívül találta magát, s hiába próbálkozott szép szavú hírnökként felhívni a Feljebbvaló Kegyes Hatóság figyelmét eme visszásságra, a hivatal miniszteri rangban lévő vezetője megsúgta neki, hogy szó sem lehet igazának bárminemű elismeréséről, mert még az ő tekintélye is kevés a Bizalmi Ember elmozdítására.

Nos hát hősünk, ha nem is hívta ezek után magát kritikusnak, valamiféle írócafrangot azért követelt volna magának, de e téren is kudarcot vallott.

– Író? – kérdezte tőle a valóban Nagy Író. – Hát te tulajdonképpen nem is író vagy – dörmögte, miközben ujjai között morzsolta a véleményezésre átadott novellát –, hanem művészeti író.

Az igazi író egészen más – és itt bepárasodott a Nagy Író tekintete, elmélyülten nézett a tér egy kitüntetett pontjára, amelyet véleménye szerint más nem is vehet észre, csak ő –, tudod, valaki vagy író, vagy esztéta. A kettő nem megy együtt – zárta rövidre a szépművészet megbolygatott áramköreit.

Ugyanígy járt a Nagy Irodalomtörténésszel is, aki pulpitusa magasából nem volt rest lehajolni a hétköznapi, sőt két kávé közt lefolytatott irodalmi beszélgetésekhez – már ha a hitbizományának tekintett témáról volt szó. Hősünk meg elkövette azt a badarságot, hogy szórmentén ugyan, de érintette egy cikkében az érinthetetlen témát, gondolván, a művészetek barátságába még belefér a Nagy Irodalomtörténésszel való barátsága, aki azonban hamar felhívta figyelmét arra, mi a különbség egy művészeti író és az ő véleménye között...

Az idő persze ment a maga útján, s a művészeti író homloka is feljebb csúszott, fejének pilise előbukkant. Lassan összefirkált vagy öt-hat könyvet a képzőművészet rejtelméről, néhány jó svádájú esszét, amit még a Nagy Író is elnézett neki. A könyvekben távoli, titkos célként a nemzeti művészet lebegett szeme előtt, ez volt a mérték, ehhez hasonlított mindent. Érezte jól, hol a helye, és hogy szükséges, amit tesz: a képzőművészetben ugyanúgy össze kell toborozni a házban és hazában gondolkodókat, mint az irodalomban. Először a „fényes szellők” portáján nézett széjjel, bár sejtette, hogy az a tizenöt-husz művész, akit nagy ívű dolgozatába bele szándékozik venni, inkább temetkezik majd ecset- és vászonhegyek alá, semmint elméleti munkák lapjaiba. Ezen könnyen segített: egyszerően fogalmazott, és került a hatalom tenyeréből evő Nagy Esztéta műveinek

magyarra fordítása nyomán hivatalossá váló bikkfanyelvet.

A másik problémával már nehezebben birkózott meg. Ahogy mondtani szokták ugyanis, történetileg úgy alakult, hogy a képzőművészek 1945 óta állami megrendelésekből és vásárlásokból tartották fenn magukat, minek következtében megélhetésük helytel-közzel biztossá vált ugyan, de ennek fejében szemérmesen takarogniuk kellett ellenzékiességüket – és nemcsak a szocializmusban! A művészeti író épp azon tűnődött, hogy a rendszerváltás után húsz évvel miért fújják ugyanazok az egyetemes szelek a hazai művészet vitorlázatát, mint annak előtte (csak éppen más irányból), s miért kell csínján bánni minden olyan kategorikus imperatívusszal, ami nemzetivel kezdődik, de realista lévén megbékélt a helyzettel, s a saját dolgával törődött. Inkább érezte, semmint tudta, nem szenved csorbát az igazság, ha nem nevezi nevén a nyilvánvalót, de a lényegét megfogalmazza. Majd a következő lépésben, gondolta, s örömmel nyugtázta, hogy mindenki elégedett volt a könyvével, annak ellenére, hogy a kitűzött célt jótékony clair-obscur takarta.

Végül is így jutott el a magyar irodalom fenegyerekéhez, a Cassandra-leveleiről elhíresült Politikus Íróhoz, aki épp előadására tartott, s csillogó eszmfuttatásának retorikai elemeit csiszolgatta magában, amikor sikerült összefutniuk. Régóta ismerték egymást, így mindketten tisztában voltak azzal, mivel is foglalkozik a másik.

– Egy percre zavarlak csak – mondta szerényen hősünk, és átnyújtotta művét. – Én ugyanazt szeretném ki mondani a képiróknál, mint ti az irodalomban, csak a helyzetre való tekintettel, virágnyelven. A lényeg azonban így is kiolvasható a sorok közül.

Aztán bement az előadóterembe, s csodálkozva hallotta, hogy a Politikus Író már a második mondatban, meglengetvén az imént átadott könyvét, telefröcsögte a címlapot:

– Mert vannak értelmiségiék, írók, akik nem merik felvállalni a hovatarozásukat...

A művészeti író ekkor hazament. Szépen rákattintotta az írógépre a fedelét, majd leült az üres íróasztal mögé. Kinézett az ablakon: kinn tavasz volt, szőlőlevelek nyújtózkodtak a magasba, kacsoskáikkal támaszokat keresve. De a földön térdig ért a gaz. Fogta magát és kiment kapálni.

Szabó Pap Edit

In memoriam V. K.

baloldalt
hátul
az utolsó asztal
füst
ősz haj
kétdeci
félíg telt
borospohár

kokárda
tavasz
vállon
a táska
kifolyt a borból a borospohár

2019. március 29.